

O'ZBEKISTON HUDUDIDA ENERGIYA TEJAMKOR TURAR-JOYLAR QURISH CHORA-TADBIRLARI

Arifjonova N. Sh.

Toshkent arxitektura-qurilish instituti magstranti

Kalit so'zlar: Qurilish-montaj , energiya, samarador, ob'ektlar, foto-elektr, quvvat, uy-joy, qishloq, shahar, inshootlar, uskunalar.

Mamlakatimizda, bugungi kunda energiya samarador, tejamkor uylar qurish masalasiga qurilish sohasini rivojlantirishning eng muhim omillaridan biri sifatida e'tibor qaralib, xususan, davlat dasturlari doirasida qishloq va shahar joylardagi namunaviy loyihalar asosida bunyod etilayotgan turar joylar, ijtimoiy soha ob'ektlari binolari ham aynan shu xususiyatlar bilan boyitilishi asosiy vazifa etib belgilanmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 14 noyabrda qabul qilingan «Qurilish sohasini davlat tomonidan tartibga solishni takomillashtirish qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5577-son Farmonida ham 2020 yil 1 yanvardan boshlab uy-joy qurilishi ob'ektlari loyiha-tadqiqot va qurilish-montaj ishlarini bajarish bosqichida energiya-samarador va energiya-tejamkor uskunalar bilan majburiy ravishda jihozlanishi qat'iy belgilab berilgan. Bu borada bizning Global ekologiya fondi va O'zbekiston Respublikasi Qurilish vazirligi hamkorligida 2017-yildan buyon amalga oshirib kelinayotgan «O'zbekistonda energiya samarador qishloq uy-joylar qurilishini rivojlantirishga ko'maklashish» loyihamiz e'tiborga loyiqdir. Loyihani amalga oshirish natijasida uy xo'jaliklarida energiya sarfi va issiqxona gazlari chiqindilarining kamayishi kutilmoqda.

«O'zbekistonda energiya samarador qishloq uy-joylar qurilishini rivojlantirishga ko'maklashish» loyihasi doirasida Samarqand, Surxondaryo, Farg'ona, Xorazm va Buxoro viloyatlarida past uglerodli bo'lgan 800 ta uch xonali energiya samarador uy barpo etildi. Bu uylarning har birida yoritish ehtiyojlari uchun quvvati 300 Vatt bo'lgan foto-elektr stansiyalari (FES) o'rnatilgan va ishlamoqda. Shunday uylarning o'ntasida esa quvvati 200 litr suvni isitishga yetadigan quyoshda ishlaydigan suv isitgichlari o'rnatilgan. Biroq, binoda energiya iste'molining bunday darajasi 3 yildan 5 yilgacha saqlanib turadi, keyin esa yana osha boshlaydi. Energiya samaradorligi bu tarzda pasayishining sabablarini aniqlash uchun energetik ko'rikni o'tkazish zarur. Shu bois energetik auditni o'rtacha to'rt yilda bir marta o'tkazish tavsiya etiladi. Aytish joizki, bizning Global ekologiya fondi va O'zbekiston Respublikasi Qurilish vazirligi hamkorligidagi « O'zbekistonda energiya samarador qishloq uy-joylar qurilishini rivojlantirishga ko'maklashish» loyihamiz doirasida 2019 yil qurilgan 800 ta energiya samarador uyda quvvati 300 Vatt bo'lgan foto-elektr stansiyalari (FES) o'rnatilgan. Bu qurilgan binolar hamda 2018- yili Davlat dasturi doirasida qurilgan oddiy namunaviy uylar orasida tanlab olingan 60 ta uyda energetik audit o'tkaziladi. Ushbu yondashuv energiya

tejamkor uylarni oddiy uylar bilan taqqoslash hamda qishloq uylarida issiqlik va elektr energiyasi iste'molini qisqartirishda energiya tejamkor va past uglerodli texnologiyalardan foydalanish samaradorligini tahlil qilish imkonini beradi. Energetik auditning keng joriy etilishi, tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish ahamiyatli va hali to'liq jalb etilmagan zaxiralardan biri hisoblanadi. U kelajakda tabiiy gaz va neft yetishmovchiligi muammosini hal etishga ko'maklashadi va mutaxassislarning so'zlariga ko'ra, iste'molchilarning energiyaga sarflanadigan xarajatlarini ikki baravar tejashi mumkin.

Ko'p qavatli bino (turar-joy va boshqa har qanday) uchun elektr ta'minoti sxemalaridagi farqlarni yaxshiroq tushunish uchun siz elektr ta'minoti ishonchligi jihatidan sezilarli darajada farq qiluvchi turli xil usullarda ishlab chiqarilishi mumkinligini bilishingiz kerak. Ishonchlilikning eng qiyin toifasi birinchisi. U bilan turar-joy binolari ikkita kabel orqali quvvatlanadi. Ularning har biri alohida transformatorga ulangan.

Agar bitta transformator yoki kabel ishlamay qolsa, ATS (avtomatik uzatish kaliti) qurilmasi darhol barcha quvvatni ishlaydigan kabelga o'tkazadi. Buning sharofati bilan bir necha soniya ichida elektr ta'minoti bilan bog'liq muammolar kuzatiladi. Bir guruh elektrchilar ketganidan va ishlamay qolgan uskunalarni ta'mirlangandan so'ng, elektr energiyasi normal rejimda beriladi. Ob'ektning energiya samaradorligini hisoblash qiyin ish bo'lib, buning uchun siz ma'lum nozikliklarni bilishingiz va murakkab hisob-kitoblarni amalga oshirishingiz kerak. Bu energiya monitoringining asosiy bosqichlaridan biri bo'lib, energiya tadqiqotlari, energiya tejash va resurslarni iste'mol qilish samaradorligini oshirish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirishdan iborat.

Hozirgi vaqtda odamlar yashaydigan ko'p qavatli uylarning energiya samaradorligi toifasi isitish, ventilyatsiya va issiq suv uchun issiqlik energiyasining solishtirma iste'molining haqiqiy ko'rsatkichlari, shuningdek, inshootlar, binolarning energiya samaradorligi talablariga muvofiqligi bilan baholanadi.

Energiya tejamkor turar-joylarni qurish ham konstruktiv jihatdan, ham iqtisodiy jihatdan ijobiylik taqdim etadi. Shu sababdan ham yurtimizning barcha hududlarida energiya tejamkor turar-joylarni qurish chora-tadbirlari keng ko'lamda olib borilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 14.11.2018 yildagi PF-5577-son
2. www.lex.uz.
3. Guliev A. A. Sustainable development of the economy through export expansion and import substitution // Bulletin of Science and Education. - 2020. - No. 21-3 (99).
4. Islamova N. A. Concept of construction. features of the design of buildings and structures // Academy. - 2020. - No. 12 (63).
5. Sagatov B. Carbon fiber polymer fiber materials for reinforcing reinforced concrete beams // Archive of Scientific Publications JSPI. - 2020.